

Noe å lære av frontkjemperne?

Om enkelte ting i Per R. Johansen "Frontkjemperne" (Aschehoug 1992)

Major Einar Sagen, som i sin tid var kjent for å ha sterke egne meninger og ikke la skjul på dem, skrev i heftet "Statsminister Nygaardsvold, statsmann, strateg og lagabøter" (Eget forlag 1946), mot all folkemening dengang om frontkjemperne: Og hadde eg vore krigsminister, ville eg ha godkjent desse karane. Fordette var harde hausar og krigarar. Det er folk som har lukta krutt og ført krig i 30° kulde. Og det er krigarar den norske heren treng. Sitat slutt.

Til deres unnskyldning trekker han frem frykten for Sovjet. Professor i historie Karl Meyn talte kveld etter kveld i det store auditoriet i den tekniske høyskolen i Zürich høsten 1939, særlig om Sovjet, det veldige riket som strakte seg fra Østersjøen til Stillehavet. Da han snakket om de baltiske statene, pekte han på Finland og spurte: Hvor mye mer lokkende er ikke Finland? Men det var etter hans mening ikke bare et finsk, men et skandinavisk problem. De norske fjordene var enda mer verdt. Det gikk kaldt nedover ryggen på norske tilhørere.

Per R. Johansen, som ble løytnant i Waffen-SS, meldte seg som 20-åring til tjeneste, for Tyskland angrep Sovjet. For ham var det kapitalistiske Storbritannia hovedfienden dengang. Men i 1941 kom han med i felttoget langt inn i Russland. Hans transport av frontkjemperne gikk 3. februar 1941 til Graz i Østerrike, til ekserserplassen ved Wetzeldorf. Han forteller at noe kjærlighetsforhold var det ikke mellom den dypt katolske befolkningen og Waffen-SS. Untersturmführer Trondsen, en av de to norske som fikk offisersgrad, omtales noe foraktelig som uunnværlig hjemme etter en kort visitt til fronten.

Tjenesten var beinhard. De forstod ikke hensikten med den evinnelige drillen, samme sak tusen ganger. Men skulle senere få erfare at alt som ble drillet inn kunne være avgjørende for liv og død. Anerkjennelse fikk de bare en gang, etter første dag på skytebanen. Resultatene lå langt over det som var vanlig. Han omtaler marsjer med full oppakning og gassmaske, og fort. Øvelse i fysisk utholdenhet og viljen til stadig å tåle mer. I tillegg skulle det synges.

Ved fronten betydde den gode fysiske formen også en psykisk fordel. Sterk tro på egne krefter. Nå viser de tidligere plageånder seg som dyktige ledere og gode kamerater. Alt var vårt, skriver han, enten det var en skive brød eller en røyk. Et samhold og en lagånd man ikke glemmer. Om indretjenesten på ekserserplassen var helt kompromissløs i kravene, sier han at Den skulle trimme soldaten til alltid å ha full oversikt over våpen og utstyr. Likegyldighet kunne bety katastrofe.

Han forteller med stolthet om det første norske kompaniet.

Første innmarsj i Graz under sang var for sangens og understurm-

führerens vedkommende så lite vellykket at etter retur til leiren ble det straffeekseris med sang og gymnastiske øvelser i øsende regnvær. Ville det gått i en norsk rekruttavdeling i Norge i dag?

Kompaniet kom inn i 5. SS-Divisjon Wiking, som var med fra 29. juni 1941 til de siste kamper om Wien. De tilhørte Regiment Nordland, som senere ble Division Nordland, og var med i sluttoppgjøret om Berlin. Wikingdivisjonen bestod av Regiment Nordland, frivillige fra de nordiske land, Regiment Westland, frivillige hollendere og flamlendere, og Regiment Germania av såkalte Volksdeutsche fra mange land. Germania hadde krigserfaring fra Polen. Motorisert, nær 1000 kjøretøyer og 20000 mann. De som kviet seg for å avlegge ed til Hitler, ble sendt hjem.

Rykter florerer i krig. Under oppmarsjen i beredskapsstillinger ved Lublin verserte at Sovjet stilltiende hadde gitt fri gjennommarsj gjennom Ukraina og Kaukasus til den iranske grense, for angrep på engelskmennene der. Ribbentrop-Molotovavtalen gjaldt jo fremdeles, og der var vel ikke så lett for den alminnelige mann å forestille seg at vennskap og støtte skulle erstattes av krig.

Wiking startet 29. juni, kjørte flere hundre kilometer. Overalt døde russiske soldater i veien, kjørt over og kvalmende flatklemt.

Divisjonens oppgave var å nedkjempe de russiske støttepunktene som lå igjen bak panserspissene. Forfølgelseskrig. Lastebilene kjørte så langt som mulig, deretter hoppe av og rykke frem med artilleri- og flystøtte. Glade når stukaene kom og myket opp de russiske stillingene. Etter hver trefning opp på lastebilene og frem til neste stopp, landsby, høyde, skogteig. Så lenge du skjøt, skriver han, fikk ikke russerne skutt tilbake, og infanteriet kunne foreta sprangvise fremrykninger.

Første mål var Tarnopol. Tap i falne: 10 offiserer, 12 underoffiserer og 70 mannskaper. Sårede: 8 offiserer, 52 underoffiserer og 300 mannskaper. Døde fra divisjonens forskjellige nasjonaliteter side og side. I midten av august oversetting over Dnjepr. Harde kamper og sterk motstand. Redselen ble avløst av et ubendig sinne, mot ens egen redsel. Alt de hadde lært ble brukt. Etterhvert fortrolig med smerteskrik, død og angst. Men den indre spenningen var der hele tiden.

Når de var i beredksp og ventet på ordren, snakket noen unødig mye om ingenting, andre røkte i stillhet eller gnagde på en brønskalk. Men når ordren kom, handlet de sikkert, nesten automatisk. Hadde voldsom respekt for de russiske panservognene, særlig den hurtige og sterkt pansrede T-34. Når fiendtlige stridsvogner angrep, lot de panserne rulle forbi og angrep infanteriet som fulgte. Gravde dype firkantede hull, som den enkelte var forholdvis trygg i. Hvis han ikke ble oppdaget av stridsvognføreren som da maste hullet med innhold sammen med et av beltene.

Etter kampen konsolidering med rutine, samling av falne og sårede,

mat, våpenpuss. Handlingene var gjennom drillen blitt automatikk.

I månedsskiftet september- oktober ble avdelingen flytransportert for å forsterke en truet del av fronten. Da opplevde forfatteren å veksle håndtrykk med Hitler selv. "Han hadde et fast håndtrykk og så strengt på meg omtrent som en vanlig høy offiser. Noe hypnotisk blikk eller voldsom utstråling fra en sterk personlighet merket jeg ikke." Hitler holdt en kort tale før han og hans følge kjørte bort.

General Felix Steiner førte divisjonen fra seier til seier, inntil høsten 1941 ved Rostov. Der ble de tyske styrkene kastet ut igjen, med store tap av mennesker og materiell. Fra å være en motorisert infanteridivisjon var de redusert til en flokk fotfolk. Fra 17. til 23. november stod Regiment Nordland mot fem russiske divisjoner og en panserbrigade, og ble desimert til under to bataljoner.

Så begynner (allerede) tilbaketog. De kjempet om dagen og trakk seg tilbake i mørket, til stillinger for neste dags kamp. Ved elven Mius stod de fra november 1941 til mars 1942 i kamp ikke minst mot vinteren.

Ved amerikanernes inntreden i 1941 og den uventet sterke motstanden i øst, meldte tvilen på seier seg; nå går det til helvete. Men avdelingene kjempet som før, selv etterat Hitler var meldt falt 30. april 1945. Forfatteren sier, og det er ingen grunn til å tvile på at han her snakker sant: - Vi nordmenn kjempet stadig for at Norge skulle bli en fri og selvstendig nasjonalstat. I en samtale med Heinrich Himmler i mars 1945, sa Himmler at de norske frivillige var garantister for Norges frihet etter krigen. Forfatterens kommentar er interessant, hvis ikke etterpåklokskap har spilt ham et puss: - Dette hadde jeg stolt og trodd på - selv om jeg på det tidspunkt var klar over at Norges fremtid mer var avhengig av de alliertes disposisjoner etter seieren enn av tyske godord.

Han forsikrer at soldatene i fremste linje ikke hadde kjennskap til grusomhetene bak fronten, selv om de visste at konsentrasjonsleirer var blitt opprettet allerede før krigen.

Interessant å legge merke til at Himmlers SS omfattet både Allgemeine SS og Sicherheitsdienst med Gestapo og Sipo, klart adskilt fra Waffen-SS, skriver forfatteren. Avdelingsstolthet, høy stridsmoral, samhold og kameratskap preget etter hans mening Waffen-SS.

En offiser i Waffen-SS befant seg aldri bak, rett med sine soldater, menn av ære, skriver han, - et begrep som ikke er moderne lenger. Han innrømmer at det kanskje av og til hargått over stakk og stein, men at fangene fremme ble behandlet etter krigens lover. Hva som skjedde lenger bak kan han ikke innestå for. De som har sett russiske krigsfangeleirer i Norge vet at det var et klokt forbehold.

Han gir et skremmende eksempel på russisk behandling av fanger, tatt i et overraskende angrep på pionerer i ferd med å bygge en vei. - Da de kom frem dit hvor veiarbeidet hadde foregått, fant de et brunsvart flak i en sammenfiltret masse av fanger som var blitt lagt tett som tømmer og overkjørt av stridsvogner flere ganger. Ikke mulig å skille utenkelt-individer.

De enkelte avdelinger trengte stadig påfyll av nye mannskaper etter store tap. Kapasiteten ved rekruttskolene var for liten. Etter få ukers opplæring ble de sendt direkte til fronten. Mange kom til kort i kamp, blant annet fordi kondisjonen var for dårlig. På grunn av hastværksutdannelsen gjorde de elementære feil og ble et lett bytte for fienden. Her ble det i praksis vist hvor nødvendig og riktig vår hardt trening og drill hadde vært, skriver han.

Forholdet mellom tyske og skandinaviske soldater var til tider preget av tysk oben-nach-unten-holdning. Da en tysk underoffiser så tidlig som i 1941 fortalte forfatteren at han var gått med som frivillig for å fylle magen med god, tysk mat, slo forfatteren ham i bakken. Unngikk krigsrett og henrettelse ved å fortelle kompanisjefen av hvis tyskerne behandlet norske frivillige på den måten, ville det undergrave de frivilliges motivasjon. At han ikke var tysker berget ham enten fra straffeavdeling eller mot veggen, noe som nesten kunne komme ut på ett. Om de tyske soldatene skriver han at deres autoritetstro var påtagelig og deres pliktfølelse absolutt. Slik må det være i krig. -

Han bekrefter hva bl.a. pansergeneralen Guderian forteller, at befolkningen i Ukraina hadde til å begynne med tok imot de fremmede soldatene med blomster. Men noen måneder senere kunne de risikere å få en kule fra bakhold. For Himmlers spesialstyrker hadde vært der og rensket ut "uønskede" elementer. Himmler var selveste rasefantasten.

Den 29. november 1942 ble forfatteren såret. Av en bombekastergranat. Fire små hull i hodet, to hull i brystet og en alvorlig skadet venstre arm. Da han var kommet seg igjen, ble han beordret til Junkerschule Tölz. Skolesjefen skrev at Tölz var en god offiserssskole, men at dens mål ikke bare var militær skolering, men også nyordningen av Europa.

Taktikk, våpenlære, terrengøvelser og sport, men også Beethoven, Wgner og Mozart - var Tölz. Han skriver om skolen at den var åpen og livsbejaende. Ånden besluttet, handlekraftig og spartansk. - Nettopp denne positive innstilling til livet gjorde det lettere for "tölzere" å overleve en tapt krig med anstendighet og gjøre det mulig å finne seg til rette i dagens verden. Først og fremst en karakterdannende skole, mener forfatteren. Det skulle ikke mye til for å få påtegningen "zum SS-Führer nicht geeignet".

Montgomery regner opp hva som er nødvendig i vår demokratiske tidsalder som grunnleggende prinsipper for et forsvar:

- Nasjonen er verdt å kjempe for.
- Armeen er nasjonens nødvendige våpen.
- Soldatens plikt er uten å spørre å adlyde de ordrer som armeen, d.v.s. nasjonen gir ham

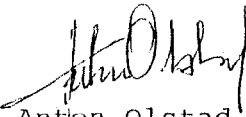
(Fra The Times 27. juli 1946)

Mot dette holder han opp Tölzsjefens ord om at tilliten mellom befal og soldater er grunnlaget for resultatet og for samholdet. Den offiser som kan lede, er rettferdig og tar vare på sin soldater, får tillit. Den offiser som viser kaldblodighet, besluttosomhet og mot får soldatene med seg.

Men det er da som å lese Ruges ord om befalets forhold i instruks for utdannelsen, slik det med varierende ordvalg er gjengitt i senere instruks. Det viktigste boken peker på at en grundig førstegangs-tjeneste er absolutt nødvendig, en utdanning opp til krigens krav.

Det er ikke her tid og sted til å ta opp en rekke forhold som frontkjemperen kom opp i etter krigen, selv om det kunne være interessant nok.

Hamar, 1. november 1992

Anton Olstad
oblt c phil

Norsk Militært Tidsskrift

Redaksjon, annonser og ekspedisjon: Tollbugt. 10, 0152 Oslo 1
Tlf: (02) 33 62 33 - Bankgiro 1600.49.33188 - Postgiro 5 14 35 24

Kgm

0152 Oslo 1

19 November 1992

Oberstløytnant Anton Olstad
Gerhard Munthesgt 43
2300 Hamar

Jeg har mottatt din omtale "Noe å lære av frontkjemperne",
og den kan jeg ikke bruke i NMT. Dette er en forherligelse av
militære idealer og former som ikke er akseptable hos oss. Det
vil kanskje enkelte beklage, men slik er det altså. Så får vi
heller godta at vi aldri kan bli så effektive som tyskerne i
krig. At det allikevel går an å beseire dem i kamp er vel
imidlertid både russerne og de vestallierte under 2den
verdenskrig gode eksempler på. Men din omtale vil nok falle i
god jord i Land og Folk hvis du sender den dit.

Jeg har også mottatt din 2 siders tilføyelse til artikkelen
om tyskernes krigføring på Balkan. Egentlig er vel ikke disse
noen analyse av erfaringer som tyskeren gjorde, men heller en
omtale av enkelte av de problemer man har stått overfor i den
aktuelle situasjon i det tidligere Jugoslavia. Slik forholdet
nå er med stoff som jeg er nødt til å ta inn i NMT har jeg
ikke muligheter for å få plass til din sistnevnte artikkel.

Med vennlig hilsen,

Tønne Huitfeldt

Tønne Huitfeldt
Redaktør

X) Senoff Vård Vård

XX) -11 Ro Øst